

YUVARLAK FORMLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE AVRUPA RESİM SANATINDA TONDO

Arş. Gör. Dr. Hatice ÖZYURT ÖZCAN*

Antik sanat iki önemli prensibe bağlı olarak gelişmiştir. Bunlar, Eurytmia(ahenk) ve Symmetria (simetri) dir. Gerek plastik süslemelerde gerekse resim sanatında sade bir uyum ve ölçülülük tüm eserlerde dikkat çeken bir özelliktir. Bu dönem sanatçıları, kompozisyonları yüzeyin gerektirdiği biçimde yönlendirmede büyük bir ustalık sergilemiştir. Kare şeklindeki metoplar, dikdörtgen Biçimindeki frizler, üçgen şeklindeki alınlıklar son derece başarıyla doldurulmuş konu ve kompozisyonlarla büyük bir uyum içinde ve bütünlük bozulmaksızın canlandırılmıştır. Yuvarlak formlar üzerinde de bu uyum ve ahengin devam ettiğini gösteren eser grupları bulunmaktadır. Bunların ortaya çıkışını incelemeye, Batı sanatının gelişmesinde oldukça önemli bir yere sahip olan Yunan sanatına kaynak, Anadolu kültürü ile başlamak gerekir.

Yuvarlak formun en erken örneklerini mühürler oluşturmaktadır.

Orta Bronz Çağında (M. Ö. 2500-2000), Anadolu'da Hattiler'in egemen olduğu dönemden kalma, yuvarlak biçimli pişmiş toprak yada bakırdan yapılmış üzerleri geometrik çizgilerle bezenmiş mühürler ele geçmiştir¹. M. Ö. 1345-1315 tarihli, II. Murşili'nin adını taşıyan Büyük Hitit krallığına ait bir mührün etrafı ise daire şeklinde çivi yazısı ile çevrelenerek orta bölümünde hiyeroglif işaretlere yer verilirken(Res. 1)2, Uşak'da bulunmuş Lydia dönemine ait yuvarlak formlu mühürler üzerinde ise çizgisel üslupta yapılmış insan ve hayvan figürlü kompozisyonlar yuvarlak forma uydurularak yerleştirilmiştir³. Mühürlerle birlikte çok eski bir geçmişe sahip olan takılarda da yuvarlak formlar uygulanmıştır. Başlangıçta dinsel anlamı olarak, kişiyi koruyucu özelliği olduğuna inanılan amulet tarzı pandantifler zamanla üzerinde çeşitli motiflerin işlendiği, değişik sahnelerin canlandırıldığı madalyonlara dönüşerek zamanımıza kadar sevilerek

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Erzurum.

¹ E. Akurgal, Anadolu Uygarlıkları Tarihi, İstanbul 1998,s. 36, Şek. 13.

² Akurgal, age, s. 80, Şek. 20a; ay. , Hatti ve Hitit Uygarlıkları, İstanbul 1995, Res. 84; J. G. Macqueen, Hititler ve Hitit Çağında Anadolu(çev. E. Davutoğlu), Ankara 2001, s. 112.

³ A. M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1999,s. 50, Res. 26d.

kullanılan bir form olmuştur. Bu tipte bir takı örneği Berlin müzesinde sergilenmektedir. M. Ö. VII. yy'a tarihlenen eser, altından yapılmış bir Urartu madalyonudur(Res. 2)⁴. Madalyon üzerinde karşılıklı iki kadın figürüne yer verilmiştir. Figürler mekanın tabanı olarak belirtilen düz bir çizgi üzerindedir. Figürlerin etrafında geniş boşluklar bulunması henüz yuvarlak zemini doldurma kaygısının mevcut olmadığını göstermektedir. Üzerlerinde, genellikle kadının günlük yaşantısını konu alan sahnelerin yer aldığı Yunan sanatının yüzük taşları gemler(Res. 3)⁵ ile Roma döneminin, üzerinde kabartma portelere yer verdiği cameoları⁶ da takı sanatının yuvarlak formlar gösteren diğer örnekleridir.

Yuvarlak kompozisyon kavramının en önemli eser grubunu sikkeler oluşturmaktadır. İlk örnekleri daha çok yuvarlağa yakın gayri muntazam külçeler şeklinde olan sikkeler⁷, zamanla yuvarlak madeni çubuklardan kesilen dilimlere basılıp düzgün dairelere dönüştürülerek, inceltmişlerdir⁸. Bu şekilde çapı da genişleyen sikkeler üzerinde, çeşitli sahnelerin canlandırılmasına imkan veren zeminler oluşturulmuştur. Bir yüzünü İmparatora(Res. 4)⁹, diğer yüzünü ise şehrin önemli yapılarına yada şehrin koruyucu tanrısına 10 ayıran Yunan ve Roma sikkeleri¹¹, aynı zamanda devrin siyasi hayatının da birer aynası olmuştur. Son derece küçük alanlar üzerindeki bu zengin kompozisyonlar, darphane ve şehrin monogramları ile daha da zenginleştirilmiştir.

Yunan resim sanatında, yuvarlak formlu sahnelere en fazla kyliks denilen ayaklı ve geniş ağızlı içki kaplarının iç resimlerinde rastlanmaktadır. Bu kaplarda içki meclisleri ve ziyafet sahnelerinin yanı sıra, mitolojik konulara da ağırlıklı olarak yer verildiği görülmektedir. Berlin'de bulunan ve M. Ö. V. yy'a tarihlenen bir kyliks kapı içinde, Troia savaşından bir sahne canlandırılmıştır(Res. 5)¹². Bu yuvarlak kompozisyonda, Akhilleus, yaralanan arkadaşı Patroklos'un yarasını

⁴ Akurgal, age, s. 181, Şek. 184.

⁵ G. Richter, Yunan Sanatı (çev. B. Madra), İstanbul 1984, s. 205-212, Res. 352.

⁶ H. Toit, Seven Thousand Years of Jewellery, Londra 1989, s. 216-226.

⁷ Mansel, age, s. 166, Res. 94.

⁸ O. Tekin, Antik Nümişmatik ve Anadolu, İstanbul 1992, s. 12.

⁹ W. R. Biers, The Archaeology of Greece, New York 1988, Res. 10. 56.

¹⁰ Biers, ae, Res. 10. 56; Mansel, Side, Ankara 1978, s. 166, Res. 183.

¹¹ S. Atlán-S. Baydur, Grek ve Roma Sikkeleri, İstanbul 1982; O. Tekin, Grek ve Roma Sikkeleri, İstanbul 1994.

¹² J. Boardman, Rot Figurige Vansen aus Athen, Mainz 1975, Res. 50. 1; C. Estin-H. Laparte, Yunan ve Roma Mitolojisi (çev. M. Eran), Ankara 2002, s. 162.

sarmaktadır. Patroklos resmin çerçevesine dayadığı ayağı ile adeta buradan güç almaktadır. İki figürlü kompozisyonda, boşluklar, birtakım yardımcı öğelerle doldurulmaya çalışılmıştır. Klasik Yunan sanatının ayakta duran heykeller üzerine yerleştirilmiş tunç aynaları yuvarlak formu düzenlemeler şeklindedir(Res. 6)13. V. yy'ın ikinci yarısından sonra ayakları kaldırılan aynalara yine aynı formda üzerleri mitolojik konular ile bezeli kapaklar eklenmiştir(Res. 7)14. M. Ö. VI. yy'dan itibaren İtalya'nın Batı kıyılarında büyük bir uygarlık kurmuş olan Etrüskler de yuvarlak biçimli ayna geleneğini devam ettirmiştir15. Bu dönemde saplı olarak yapılan yuvarlak aynalar üzerinde genellikle tek sahneli kompozisyonlara yer verilmiştir16.

Roma Dönemine ait mimari plastik süslemelerde madalyonlar içinde kabartma insan yüzü yada çeşitli sahnelerin canlandırılması oldukça yaygındı. Anadolu'da Pamphylia bölgesindeki Side ve Perge şehirlerinde, diğer Roma kentlerinde pek bilinmeyen bir mimari gelenek olarak karşımıza çıkan figürlü sofit kabartmalarında, yuvarlak madalyonlar içinde gökyüzü ile ilgili mitolojik betimlemelere yer verildiği bilinmektedir. Bunlara örnek olarak Side'de bulunmuş olan Artemis tasvirli kabartma gösterilebilir. II. yy ortalarına tarihlenen bu kabartmada, avcılık ve ayın tanrıçası olan Artemis, madalyon içinde cepheden ve büst olarak verilmiştir(Res. 8)17.

Antik Çağın ardından Bizans sanatında da yuvarlak formun çeşitli sanat kollarında kullanıldığını gösteren örnekler bulunmaktadır. Bizans'ın erken dönemlerinde Antik Çağ'ın etkisi, form, konu ve üslupta kendisini kuvvetle göstermektedir. Bu dönemin sanat eserlerinde iki farklı üslubun hakim olduğu görülmektedir. Bir tarafta yeni dine hizmet vermek için yaratılan dini konulu yeni sanat, diğer tarafta da dinden tamamen bağımsız, Antik dönemin devamcısı olan dünyevi sanat vardır. Dünyevi sanatın konuları ve formları Bizans öncesi dönemlere dayanmaktadır. Bu konu ve formlar, IX. yy'dan itibaren Hıristiyanı bir çerçeve içerisinde, farklı bir anlam ile yeniden kullanılmıştır. Bu dönem eserlerinde, formu konudan ayırmak mümkün değildir. Belli bir konu belli bir sahneleme gerektirmektedir. Zaman içinde sahnedeki özneler değişse de sahne

¹³ Richter, age, s. 186, Res. 315.

¹⁴ Richter, ae, . 186, Res. 316.

¹⁵ E. Tül Tulunay, Etrüsk Sanatı, İstanbul 1992, s. 125.

¹⁶ E. Gerhard, Etruskische Spiegel, Berlin 1843.

¹⁷ Mansel, Side, s. 201-202, Res. 226.

aynı kalmaktadır. Buna en iyi örnek Zodiak yuvarlak takvim tasvirleridir. On iki gezegenin sembollerini gösteren dairesel takvimin merkezinde zaman tanrısı Helios vardır. Zodiak, Bizans devrinde, önceleri sadece dünyevi binalarda kullanılırken, sonraları kilise döşemelerinde ve minyatür kitaplarında yerini almıştır(Res. 9)18.

Yunan sanatında olduğu gibi bu dönemde de kapların iç kısımlarında yuvarlak formlarda, değişik konulu kompozisyonlara yer verilmiştir. Ölümünden sonraki hayatın anlatıldığı IV. yy'a ait altın varaklı cam bir çanağın tabanına, Yunus'un su kabağının gölgesindeki istirahati resmedilmiştir(Res. 10)19. Figürler hem formu dolduracak şekilde hem de forma uygun bir düzenleme ile ele alınmıştır. XII. yy'dan kalma başka bir örnek de Kaş'da bulunmuştur. Bugün Antalya müzesinde sergilenen pişmiş toprak kabın iç resminde, stilize edilerek kuyruk ve gövdesi uzatılmış geyik figürleri yuvarlak formun içine adeta sıkıştırılmış gibidir(Res. 11)20.

Bizans dönemi kumaşlarında ve döşeme mozaiklerinde antrolaklarla birbirine bağlanan madalyonlar yaygın olarak kullanılan motiflerdir. Paris Cluny Müzesinde bulunan bir ipek kumaşta antrolaklarla birbirine bağlanmış madalyonlar içinde dört atlı bir quadriga dokunmuştur(Res. 12)21. Benzer formlar bu kez mimarideki cephe süslemelerinde, üzüm salkımları ile gerçekleştirilmiştir. Madalyon şeklinde kıvrımlar yapan üzüm salkımlarının sınırladığı yuvarlak boşluklar, bazen mitolojiden bazen de günlük hayattan alınmış kompozisyonlardan oluşan çeşitli sahnelerle doldurulmuştur. I. Costantinus'un mermer lahdine ait bir parçada, üzüm salkımları arasındaki boşluklar insan figürleri ile bezenirken(Res. 13)22, Akdamar kilisesinde av hayvanları kompozisyonu tamamlamaktadır23. Bu dönemin madeni eşyalarından tepsiler, monza ampulleri ve sikkeler yuvarlak formun önemli örnekleridir. Bunların üzerlerine yapılan sahneler her zaman formla tam uyum içinde olmamaktadır. Madrid'de Kraliyet Tarih Akademisinde bulunan 388 tarihli I. Theodosius devrine ait, imparator ve yakınlarının yer aldığı devlet merasiminin anlatıldığı bir tepside, formun çok fazla dikkate alınmadığı

¹⁸ T. Brown, Geç Antik Çağ'da Roma ve Bizans Dünyası, İstanbul 2000, s. 43; A. Ödekan, "Konstantinopolis", Dünya Kenti İstanbul, İstanbul 1994 , s. 119,Res. 23.

¹⁹ Brown, ae,s. 30.

²⁰ Antalya Müzesi Kataloğu, Ankara 1988, s. 135, Res. 162.

²¹ Ödekan, age, s. 118, Res. 21.

²² Ödekan, ae, s. 110, Res. 4.

²³ G. Öney, Akdamar Kilisesi, Ankara 1989, s. 36, Res. 25-26.

görülmektedir(Res.14)24. Yuvarlağa yakın bir biçime sahip olan Bizans sikkelerinin, Antik Çağ sikkelerinde olduğu gibi, önyüzlerinde imparator porteleri yer alırken, arka yüzlerinde imparator ailesi, şehir tasvirleri ile sonraki dönemlerde İsa, Meryem ve Azizlere yer verilmiştir25. Antik devirde profilden verilen imparatorlar bu dönemde cepheden gösterilmişlerdir (Res. 15)26.

Hıristiyan ikonografisinde, yuvarlak formlara oldukça önemli sembolik anlamlar yüklenmiştir. Bu formlar, hem tanrının azametini ve ondan gelen ışığı hem de genel anlamda kozmos'un kendisini simgelemektedir. Mandorla bu formlardan biridir. Genellikle Anastasis, Koimesis ve kıyamet gününü anlatan tasvirlerde(Res. 16)27 görülen Mandorla, sadece İsa için kullanılan bir şekil olup kutsal ve zaman dışı bir mekanın göstergesidir. Kozmik alan fikrini yansıtan bu resimlerde İsa, zamanın hakimi olarak gösterilmektedir. Kubbe resimlerinde ise İsa, dünya hakimi sıfatı ile resmedildiği kubbeyi gök kubbe sembolüne dönüştürmektedir(Res. 17)28.

Çıkış noktasını Antik kültürde bulan yuvarlak formlar, Avrupa sanatının tüm dönemlerinde özellikle, tablo ve duvar resimlerinde yaygın bir kullanım göstermiştir. Avrupa'da XV. yy İtalyan Rönesans'ının başladığı bir dönemde ortaya çıkmış ve özellikle Madonna tasvirlerinde sıkça kullanılmıştır29. Bu dönem Avrupa mimarisinde, merkezi yapılanma hakim durumdadır. Belli, keskin bir yönü olmayan, bütün yüzeyleri eşit mekan tasarımı mimariden sonra resim sanatında da uygulanmaya çalışılmıştır30. Böylece resmin formatı kare yada dairelerden oluşan merkezi bir kompozisyona göre tasarlanarak, Yunan ve Roma Sanatı etkisinin de kuvvetle hissedildiği bu dönemde, İtalyanca 'Tondo' olarak adlandırılan31 Antik Çağın yuvarlak formları eskinin devamı şeklinde yeniden ortaya çıkmıştır. Luca Signorelli'nin 1490'da yaptığı, Floransa Uffizi Galeri'de bulunan Meryem ve

²⁴ Ödekan, age, s. 110, Res. 5.

²⁵ O. Tekin, Bizans Sikkeleri, İstanbul 1999, s. 111, N. 161.

²⁶ Tekin, age, No. 4.

²⁷ S. Eyice, La Mosquee De Kariye, İstanbul 1997, s. 32,58,60; R. Ousterhout, Sanatsal Açıdan Kariye Camii (çev. Aynur Durukan), İstanbul 2002, s. 22,112,Res. 3,87.

²⁸ Eyice, ae, s. 36; Ousterhout, ae, s. 102, Res. 55.

²⁹ B. Bilzer-J. Eyssen, Otto Stelzer das Grasse Buch der Kunst Braunschweig, 1958,s. 97.

³⁰ R. Toman, Die Kunst der Italienischen Renaissance, Köln 1994,s. 450.

³¹ M. Wundram, Malerei Der Renaissance, Köln 1997,s. 79.

Çocuk İsa adlı tondo formlu tablosunda(Res. 18)³² figürlerin perspektif kurallarına uygun olarak derinlik ve düzlemsel bir yaklaşıma göre yerleştirildikleri görülmektedir. Benzer kompozisyon Michelangelo'nun, Uffizi Galeri'de sergilenen 1503-1504 tarihli Kutsal aile tablosunda da karşımıza çıkmaktadır(Res. 19)³³. Meryem, Çocuk İsa ve Yusuf'tan oluşan üçlü kompozisyon tondo formun orta bölümüne yerleştirilmiştir. Resimde tablo sınırlarını zorlayacak herhangi bir harekete yer verilmemiştir.

Rönesans'ın arkasından gelen ve uzun süre varlığını kabul ettiremeyen Manierist dönem (1520-1620)³⁴ içerisinde de tondo tarzında yapılmış mimari formlar, heykeller ve resimler bulunmaktadır. Erken Manierist ressamı arasında en hassas ve zariflerinden biri olarak kabul edilen Parmalı Francesco Parmigianino (1503-1540) 'nun,1523-1524 yıllarında yaptığı kendi portesi tondo tarzındadır(Res. 20)³⁵. Sanatçı bu resimde görüntüsünü her zaman olduğu gibi düz bir ayna yerine, dış bükey bir aynada tasvir etmiştir. Ressamın görüntüsü artık kendi olmaktan çıkmış, dış bükey aynanın tarif ettiği başka bir görüntü halini almıştır. Bu dönemin bir diğer büyük sanatçısı Correggio'nun da yuvarlak formlu fresko tarzında yapılmış duvar resimleri bulunmaktadır. Bunlardan biri Parma'da San Giovanni Kilisesinin kubbe freskosudur(1520-1524)(Res. 21)³⁶. Kompozisyonda kubbe formuna uygun olarak bulut kümeleri üzerinde birçok insan figürü yarı çıplak vaziyette halka oluşturacak şekilde dizilmişlerdir. Orta bölümde uçar biçimdeki Johannes'e yer verilmiştir. Bulut kümeleri ve hareketli figürlerle mekan içerisinde bir derinlik sağlanırken, aynı zamanda sonsuzluk hissi de uyandırılmaya çalışılmıştır.

Bruegel³⁷ ve El Greco³⁸ gibi Manierist resmin en önemli ve en ilginç ustalarının da bu tarzda yapılmış tabloları bulunmaktadır.

³² Könnemann, Die Kunst der Italianischen Renaissance, Köln 1994, s. 301.

³³ D. Spence, Michelangelo Rönesans (çev. N. Üner), İstanbul 2001, s. 26; B. Cömert, Mitoloji ve İkonografi, Ankara 1999, s. 198, Res. 84.

³⁴ N. Atasoy, 17. ve 18. Yüzyıllarda Avrupa Sanatı, İstanbul 1985, s. 1-2; E. H. Gombrich, Sanatın Öyküsü (çev. B. Cömert), Ankara, s. 278.

³⁵ Atasoy, ae, s. 19, Res. 11.

³⁶ Könnemann, age, s. 385.

³⁷ Pieter Breughel-Jan Breughel, Koninjk Museum Voor Schone Kunsten AntwerpenLuca Vergal, Lingen 1998, Res. 110-113.

³⁸ K. Ipsen, El Greco, Berlin 1960, s. 239-240.

XVI. yy'dan, XVIII. yy'a kadar uzanan bir dönemi kaplayan Barok sanatta, yeni formlar oluşturulmayarak, mevcut biçimler yeni bir anlayış ve şekilde bir araya getirilmiştir. Bu dönemde yuvarlak formlar yerini oval düzenlemelere bırakmıştır³⁹. Hem tuvalerde, hem de yapıların üst örtü sistemlerini bezeyen freskolarda bunu görmek mümkündür. Barok devrin karşımıza çıkan ilk ismi, Michelangelo Merisi da Caravaggio (1573-1610) 'dur⁴⁰. Son derece gerçekçi bir üsluba sahip olan Caravaggio, Floransa Uffizi Galari'de bulunan Medusa (1608) adlı tablosunu tondo tarzında yapmıştır(Res. 22)⁴¹. Kardinal Francesco M. del Monte için bir kalkan üzerine yaptığı Medusa, onun yaratmak istediği tesire uygun bir konudur.

Bir eser, kullanımda kolaylığı artırma, estetik anlayış ve malzemenin en kolay hangi forma dönüşebileceği gibi etkenlere bağlı olarak şekillenmektedir. Bir biçim kazanmış olan eseri bezemek, sahip olduğu formla ilintili bir şekilde gelişmektedir. İncelemiş olduğumuz örnekler göstermiştir ki, tondo form nadiren sanatçının kendi seçimidir. Genelde, zaten yuvarlak olan bir eşyayı (sikke,tepsi, madalyon, gibi) süslerken sanatçı, mecburen yuvarlak yüzeye uygun olan bir kompozisyon yaratmak durumundadır. Ancak sanatçının yine de iki seçeneği bulunmaktadır. Birincisi yüzeyin dairevi olmasını dikkate alarak uygun bir kompozisyon tasarlamak, diğeri ise, yüzeyin formundan tamamen bağımsız bir süsleme yapabilesidir. Bazı örneklerde sanatçı formu çok fazla dikkate almazken, bazılarında kullanılan figürler, tondo çerçeve içerisine uygun kavisler yaparak yerleştirilmiştir.

Tondo şeklinde olan eserlerden başka, mekan veya yüzey verilerinden bağımsız olarak oluşturulan yuvarlak kompozisyonlar da bulunmaktadır. Bunlar, sanatçının kendi seçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle Avrupa resim sanatındaki tondo tablolar ve Antik Sanattaki madalyon çerçeveli büstler bu şekilde oluşturulmuş formlardır. Antik, Bizans ve Avrupa sanatlarında geniş bir kullanım alanı bulan tondo formunun bu kadar yaygın olması, başta porte sanatı olmak üzere pek çok eserde uzun bir süre şekil değiştirmeden kullanılması, sembolik anlamlarını bir kenara bırakırsak tondonun estetik yönünün kuvvetliliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

³⁹ Atasoy, age, s. 37.

⁴⁰ Könnemann, Die Kunst des Barok, Köln 1997, s. 377.

⁴¹ Atasoy, age, s. 116-117, Res. 95.

Resim 1 : Kral II. Mursili'e Ait Mühür
(Akurgal)

Resim 2 : Altın Madalyon, Doğu Berlin Müzesi
(Akurgal)

Resim 3 : Yüzük Taşı (Richter)

Resim 4 : Costantius Klorus

Resim 5 : Troia Savaşından Bir Sahne (Estin)

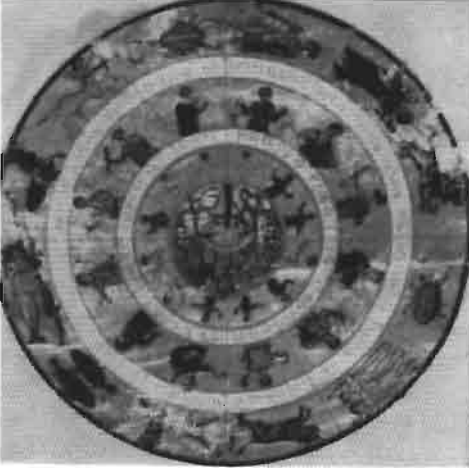
Resim 6 : Ayaklı Tunc Ayna, Walter Baker
Kolleksiyonu New York (Rihter)

Resim 7 : Tunc Ayna Kapağı, New York
Metropolitan Müzesi (Rihter)

Resim 8 : Side Tiyatrosunda Aedikule'nin
Alt Kat Tavan Lehvası (Mansel)

Resim 9 : Heliens, Vatikan Kütüphanesi (Ödekan)

Resim 10 : Cam Kase (Ödekan)

Resim 11 : Toprak Tabak, Antalya Müzesi (Müze Kataloğu)

Resim 12 : Araba Yarışı, İpek Dokuma Cluny Müzesi, Paris (Ödekan)

Resim 13 : I. Constantinus'un Marmar Lahtine ait Parça, İstanbul Arkeoloji Müzesi (Ödekan)

Resim 14 : Gümüş Tabak, Kraliyet Tarih Akademisi Madrid (Ödekan)

Resim 15 : Anastasius Tasvirli Altın Sirke (Tekin)

Resim 16 : Koimesis Sahnesi, Khora Manastır Kilisesi (Ousterhout)

Resim 17 : Kubbede İsa, Khora Manastrır Kilisesi, İç Narteks Kubbesi (Ousterhout)

Resim 18 : Meryem ve Çocuk İsa. Uffizi Galeri Floransa (Könemann)

Resim 19 : Kutsal Aile. Uffizi Galeri Floransa (Könemann)

Resim 20 : Parmigianino'nun Portesi. Kunsthistorisches Müzesi Viyana (Atasoy)

Resim 21 : San Giovanni Kilisesi Kubbe Freskosu (Könemann)

Resim 22 : Medusa. Ulfizi Galeri Floransa (Atasoy)